

Taakaanvaarding en discipline

De schooleigen kerndoelen van het Haags Montessori Lyceum

“Iedereen aan het werk”

Haags
Montessori
Lyceum

Inhoud

Voorwoord.....	5
Totstandkoming	7
Karakteristiek	10
Kenmerken van het leergebied	10
Samenhang binnen het leergebied	11
Samenhang met andere leergebieden	11
De kerndoelen	13
Kerndoel 1 De school stimuleert taakaanvaarding en discipline van de leerlingen	13
1A De school zorgt voor een rijke leerruimte waar leerlingen kunnen ervaren, zowel binnen als buiten de school.	13
1B De school stimuleert taakaanvaarding en discipline in alle vakken.	13
1C De school zorgt dat de leerlingen leren denken buiten de gebaande paden.	13
Kerndoel 2 De leerling begrijpt de processen die een rol spelen bij taakaanvaarding en discipline.	14
2A De leerling toont begrip van de processen die spelen bij taakaanvaarding en discipline.	14
2B De leerling evalueert en reflecteert op zijn leerproces rondom taakaanvaarding en discipline.	14
2C De leerling ontwikkelt een eigen leerstijl.	14

Kerdoel 3 De leerling verkent hoe hij een taak kan aanpakken en reflecteert daarop.....	15
3A De school zorgt dat de leerling weet wat de bedoeling is van de uit te voeren taak.....	15
3B De school zorgt dat de leerling kan kiezen uit de manieren waarop hij de taak gaat aanpakken.	15
3C De leerling is in staat een planning te maken.	15
3D De leerling is in staat zich aan afspraken te houden. ..	15
3E De leerling is in staat samen met anderen aan de taak te werken.....	15
Kerdoel 4 De leerling is in staat de taak te starten, te continueren en af te maken.	16
4A De leerling toont inzicht in zijn eigen kwaliteiten en valkuilen.	16
4B De leerling legt verbanden tussen successen uit het verleden en de aanpak die gekozen wordt.	16
Het curriculum uitgewerkt	17
Visie.....	17
Waarheen leren zij?.....	18
Hoe wordt hun leren getoetst?	19
Wie begeleidt hen bij het leren?	20
Hoe leren zij?.....	21
Wanneer leren zij?	22
Met wie leren zij?	23
Waar leren zij?	24

Wat leren zij?	25
Waarmee leren zij? Bronnen en materialen	26
Begrippenlijst	27
Lijst van gebruikte werkvormen	31
Praatplaat	32
Literatuurlijst	33

Voorwoord

Voor je liggen de kerndoelen taakaanvaarding en discipline van het Haags Montessori Lyceum.

Waar begon het mee? Op het Haags Montessori Lyceum, een school van 1700 leerlingen voor mavo, havo en vwo vond in 2024-2025 een groot onderzoek plaats door de Nederlandse Montessori Vereniging (NMV): de zesjaarlijkse visitatie voor erkenning. De NMV prees het werk-, leef- en leerplezier, maar was kritisch over de taakaanvaarding en discipline van de leerlingen. Dit werd breed herkend en erkend. Het gaat daarbij om taakaanvaarding en discipline in de klas, thuis, maar ook om taakaanvaarding en discipline in de omgeving: in de publieke ruimtes op school en in de buurt.

Voor het Haags Montessori Lyceum werd de vraag: hoe zorgen we dat de leerlingen op school aan het werk zijn en blijven? Met andere woorden: hoe zorgen we dat “niets doen” geen optie is?

Dit sluit aan bij de destinatie en ambitie van de school. De destinatie is immers het opvoeden van de bouwers van de toekomst en de ambitie daarbij is “we voeden leerlingen op om leiding te geven aan zichzelf in verbinding met anderen”.

Na een anderhalf jaar durend actieonderzoek leverde het de volgende werkzame factoren op die taakaanvaarding en discipline bevorderen: keuzes geven, voorleven, samenwerken, spelplezier creëren en een fijne omgeving realiseren.

Dit actieonderzoek leverde ook actie op die we terug laten keren in het curriculum: de welkomstactie van de buurt voor

brugklassers, de buurt-winterfair en het diner voor de burens door 4 havo gekookt. De acties waarbij leerlingen een actieve rol op zich nemen om de ruimte beter en mooier te maken en de acties van de docenten om de lokalen beter in te richten en de coachleerlijn te verbeteren krijgen ook een plaats in ons curriculum. De rol van de ouders, die een rubriek over taakaanvaarding en discipline in de nieuwsflits startten en twee thema-avonden organiseerden, mag niet onbesproken blijven. Deze mooie acties die we tijdens grote bijeenkomsten bedachten en tot uitvoering brachten, hebben bijgedragen aan het formuleren van het curriculum dat nu voor je ligt.

Wat onze interventie ook opleverde, is een handleiding voor scholen die met het curriculum aan de slag willen gaan. Natuurlijk is de situatie anders, omdat de kerndoelen al door de overheid zijn gedoneerd, maar de werkwijze kan ook toegepast worden bij vastgestelde kerndoelen. Misschien juist nog beter.

Een speciaal woord van dank voor het designteam dat bestaat uit Sabrina Ghiani, Sander Egberts, Esther van Kessel, Bernardine Schmal, Mascha de Bruijn, Anouk Andrea en Tobian de Jong. Zonder de kritische blik, de opbouwende feedback en de proactieve bereidheid om er een succes van te maken, was het niet gelukt!

Conny van der Zande

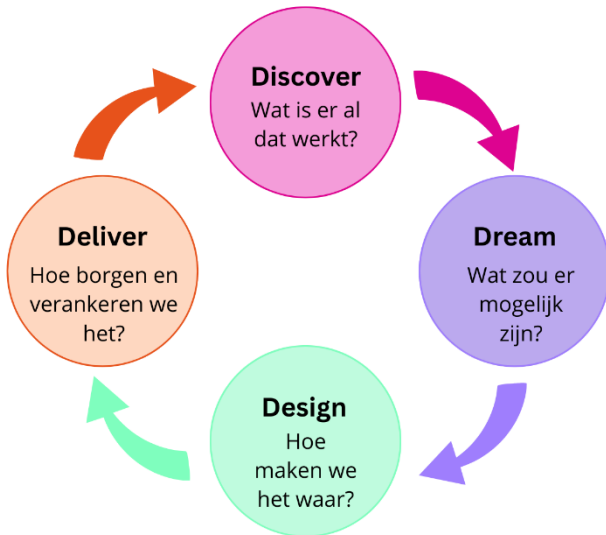
Den Haag, mei 2026

Totstandkoming

Met een groep van ongeveer dertig deelnemers bestaande uit leerlingen, ouders, burens en medewerkers zijn we in vier bijeenkomsten bij elkaar gekomen om volgens de principes van Appreciative Inquiry een actieonderzoek uit te voeren. Deze manier van onderzoek kenmerkt zich door vier fases: discover, dream, design en deliver.

Appreciative Inquiry laat zich letterlijk vertalen als waarderend onderzoek. Het is een veranderfilosofie met als centraal vertrekpunt dat een systeem zich positief ontwikkelt, zodra mensen gezamenlijk gaan onderzoeken wat er werkt, bespreken wat ze graag willen voor de toekomst en in het licht daarvan manieren verkennen om successen uit te bouwen, sterktes te benutten en zo die gewenste toekomst te realiseren. Er ontstaan dan andere antwoorden en ideeën dan wanneer je probeert te analyseren waarom iets niet werkt en een probleem centraal stelt. Er ontstaat bovendien een ander soort energie en onderlinge verbinding bij de mensen die de nieuwe beweging in de praktijk vorm moeten geven.

Naar: Masselink, R., de Haan, J., Hugenholtz, N., van Rossum, M., & Schwippert, R. P. (2020). *Veranderen met appreciative inquiry: Waarderend actieonderzoek in de praktijk*. Boom.

De vraag die we onszelf stelden is: hoe kunnen we een curriculum maken waarin de werkzame ingrediënten die taakaanvaarding en discipline bevorderen een rol spelen?

We lieten onze activiteiten afspelen rondom de curriculumspin van Van den Akker (2003) die je hieronder afgebeeld ziet.

Aansluitend hebben we de schooleigen kerndoelen geformuleerd die naar het voorbeeld van de actualisatie van de kerndoelen kunnen worden gebruikt om de schooleigen leerdoelen te formuleren.

Karakteristiek

Taakaanvaarding en discipline

Kenmerken van het leergebied

In het leergebied taakaanvaarding en discipline worden leerlingen gestimuleerd om zich te ontwikkelen tot de bouwers van de toekomst die hun creativiteit, denkvermogen en talenten gedisciplineerd kunnen inzetten, ook als de taak in eerste instantie niet uitnodigt om dat te doen.

Leerlingen ontwikkelen in het leergebied taakaanvaarding en discipline een geheel aan kennis, vaardigheden en houdingen op het gebied van zelfinzicht, zelfsturing en doorzettingsvermogen.

Binnen het **overkoepelende domein** stimuleert de school de taakaanvaarding en discipline van de leerlingen door het zorgen voor een rijke leeromgeving, het stimuleren van taakaanvaarding en discipline in alle vakken en zorgt dat de leerling leert denken buiten de gebaande paden.

Binnen het **domein zelfinzicht** leren leerlingen over wat ze helpt om aan de slag te gaan. Ze leren op een creatieve manier met de taak om te gaan, ze leren van hun fouten en gaan op zoek naar hun eigen stijl en voorkeuren.

Binnen het **domein zelfsturing** leren leerlingen hoe ze om tot een resultaat te komen de hulp van anderen passend kunnen inzetten om zichzelf in de gewenste richting te sturen.

Binnen het **domein doorzettingsvermogen** doen leerlingen via een variatie aan werkvormen ervaring op met het doorzetten als

het moeilijk wordt. Ze leren wat er nodig is om iets af te maken en welke voldoening het afronden van de taak kan geven.

Samenhang binnen het leergebied

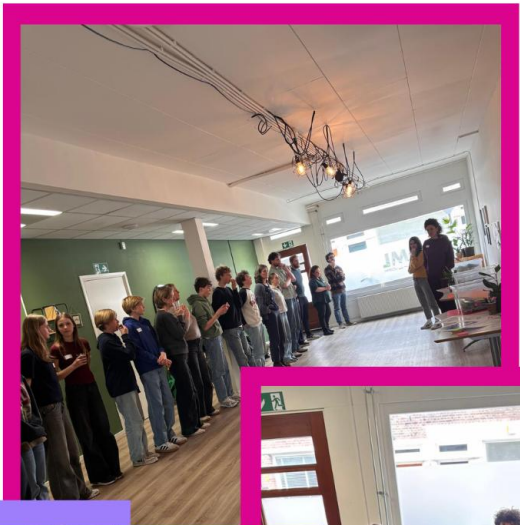
In een te ontwikkelen doorlopende leerlijn verwerven leerlingen kennis, vaardigheden en houdingen binnen de drie domeinen zelfinzicht, zelfsturing en doorzettingsvermogen.

In elke fase van het leerproces is er sprake van een combinatie van verwerving en verdieping.

Hoewel de kennis, vaardigheden en houdingen in afzonderlijke kerndoelen worden beschreven, beïnvloeden en versterken de inhoud en uit de domeinen elkaar.

Samenhang met andere leergebieden

Bij alle vakken werken leerlingen aan hun taakaanvaarding-en-discipline-competenties. Zelfinzicht, zelfsturing en doorzettingsvermogen zijn nodig om tot leren te komen en zijn daarnaast fijn voor het leven na de middelbare school. Vanuit de montessorigedachte heeft de school daarin een opvoedende taak.

De kerndoelen

overkoepelend **KERNDOEL 1**

De school stimuleert taakaanvaarding en discipline van de leerlingen

1A

De school zorgt voor een rijke leerruimte waar leerlingen kunnen ervaren, zowel binnen als buiten de school

Het gaat hierbij om

- aanbieden van een voorbereide omgeving binnen en buiten het lokaal
- aanbieden van ervaringsplaatsen buiten de school
- stimuleren van motivatie om verantwoordelijkheid te nemen voor de ruimte
- aanbieden van aandachts- en verwondertafels om het geleerde te presenteren
- aanbieden van scholing van docenten, coaches en peercoaches en expertleerlingen
- aanbieden van heldere pedagogische en didactische kaders
- aanbieden van voorbeeldgedrag door medewerkers van de school
- aanbieden van lessen van professionals van buiten de school

1B

De school stimuleert taakaanvaarding en discipline in alle leergebieden

Het gaat hierbij om

- aanbieden van kennis en vaardigheden over leren leren
- aanbieden van kennis en vaardigheden die zelfinzicht, zelfsturing en doorzettingsvermogen stimuleren

1C

De school zorgt dat de leerlingen leren denken buiten de gebaande paden

Het gaat hierbij om

- aanbieden van keuzes om de opdracht naar eigen inzicht in te vullen
- stimuleren van creativiteit in het bedenken van oplossingen
- stimuleren van het ontwikkelen van een eigen leerstijl

zelfinzicht KERNDOEL 2

De leerling begrijpt de processen die een rol spelen bij taakaanvaarding en discipline

De leerling toont begrip van de processen die spelen bij taakaanvaarding en discipline

2A

Het gaat hierbij om

- aanbieden van een leerlijn leren leren in de vakken of in de coaching
- aanbieden van training in vaardigheid leren plannen
- aanbieden van training in vaardigheid leren samenwerken
- aanbieden van feedback op bewijzen en proeven
- stimuleren van leren van elkaar

2B

De leerling evalueert en reflecteert op zijn leerproces rondom taakaanvaarding en discipline

Het gaat hierbij om

- aanbieden van reflectie- en evaluatiemomenten na een toets
- aanbieden van reflectie- en evaluatiemomenten in de les
- aanbieden van reflectie- en evaluatiemomenten in de coaching
- aanbieden van reflectie- en evaluatiemomenten in de ontwikkelgesprekken

2C

De leerling ontwikkelt een eigen leerstijl

Het gaat hierbij om

- stimuleren van het maken van eigen keuzes in proces en product
- stimuleren van reflectie om de volgende stap te kunnen maken
- stimuleren van spelplezier bij het ontdekken van de eigen leerstijl
- stimuleren van de inzet van peercoaching of leerlingexperts
- aanbieden van een pad waarin fouten gemaakt mogen worden

zelfsturing KERNDOEL 3

De leerling verkent hoe hij een taak kan aanpakken en reflecteert daarop

3A

De school zorgt dat de leerling weet wat de bedoeling is van de uit te voeren taak

Het gaat hierbij om

- aanbieden van duidelijke kaders zoals eenduidige planners, proeven- en bewijzenschema's en toetskaders
- aanbieden van een duidelijk leerdoel zowel per les, als in de planner als op de toets
- aanbieden van actieve communicatie over verwachtingen zoals deadlines

3B

De school zorgt dat de leerling kan kiezen uit de manieren waarop hij de taak gaat aanpakken

Het gaat hierbij om

- aanbieden van keuzes in de verwerking van de leerstof zowel in proces als product
- aanbieden van keuzes in de vraag met wie je wil leren in de vorm van vrij te kiezen b-uren
- aanbieden van keuzes in de nabespreking van het gemaakte werk
- stimuleren van het maken van keuzes in de lessen en in de coaching

3C

De leerling is in staat een planning te maken

Het gaat hierbij om

- aanbieden van gelijkvormige planners per vak
- aanbieden van de leerstof in het portfolio (Peppels of SOM)
- aanbieden van handvatten om te leren plannen zowel in de coaching als in de vaklessen
- stimuleren om een persoonlijke planning te maken zowel in de coaching als in de vaklessen
- aanbieden van een normtempo waarbinnen eigen planningen gemaakt kunnen worden

3D

De leerling is in staat zich aan afspraken te houden

Het gaat hierbij om

- aanbieden van eenduidige pedagogische kaders
- aanbieden van eenduidige werkafspraken zoals "binnen is beginnen"
- aanbieden van feedback op het nakomen van afspraken
- aanbieden van reflectiemomenten waarin het maken en nakomen van afspraken centraal staat zowel in de coaching als in de vaklessen
- stimuleren van het houden aan werkafspraken zowel in de klas als in de openbare ruimte

3E

De leerling is in staat samen met anderen aan de taak te werken

Het gaat hierbij om

- stimuleren om als collectief de eindstreep te halen
- aanbieden van werkafspraken rondom samenwerking zoals een samenwerkingscontract
- aanbieden van peercoaching
- stimuleren om te ontdekken van wie de leerling kan leren
- stimuleren van leerlingexperts die andere leerlingen iets uitleggen
- aanbieden van verschillende groepssamenstellingen gericht op kwaliteiten en leerpunten

doorzettingsvermogen

KERNDOEL 4

De leerling is in staat de taak te starten, te continueren en af te maken

De leerling toont inzicht in zijn eigen kwaliteiten en valkuilen

4A

Het gaat hierbij om

- aanbieden van lessen en coaching over kwaliteiten en valkuilen
- stimuleren om te leren van fouten
- aanbieden van hoge verwachtingen

De leerling legt verbanden tussen successen uit het verleden en de aanpak die gekozen wordt

4B

Het gaat hierbij om

- aanbieden van reflectiemomenten in de lessen, coaching en na de gemaakte proef of het gemaakte bewijs
- stimuleren van reflectie in de ontwikkelgesprekken

Het curriculum uitgewerkt

Visie

Het HML werkt vanuit de waarden eerlijkheid, verantwoordelijkheid, gelijkwaardigheid en vertrouwen door de brede ontwikkeldoelen - creativiteit, zelfstandigheid en maatschappelijke verantwoordelijkheid - te integreren in ons leerprogramma met behulp van zes (didactische) karakteristieken: hoofd, hart en handen, leren kiezen, samenwerken, reflecteren, verbinding tussen vakken, buiten en binnen leren.

Waarheen leren zij?

Leerlingen op het HML leren om leiding te geven aan zichzelf in verbinding met anderen, teneinde een gelukkig en vervullend leven te leven. Voor dit leiding geven aan jezelf is het nodig om de taak te aanvaarden en discipline te tonen. Op deze manier kunnen leerlingen zich een weg vinden in de maatschappij waarin diverse taken en uitdagingen op hun pad zullen komen.

Hoe wordt hun leren getoetst?

In de vakken wordt hun leren op de volgende manieren getoetst:

- Door toetsen die duidelijk aansluiten op de behandelde leerdoelen.
- Door bewijzen die laten zien wat de leerlingen met hun hart en hun handen leren.
- Door formatieve momenten die laten zien waar de leerling staat.
- Door rubrics die van tevoren worden getoond en worden gebruikt om de bewijzen te beoordelen.
- Door oefentoetsen die leerlingen in staat stellen zich voor te bereiden op de toets.
- Door ook in de bewijzen of in de toetsen het proces te beoordelen.
- Door tussentijds te monitoren of de leerlingen nog aangehaakt zijn.

In de coaching wordt taakaanvaarding en discipline op de volgende manieren getoetst:

- Door één-op-één gesprekken
- Door groepsgesprekken
- Door ontwikkelgesprekken waarbij de leerling feedback van de docent en de ouders ophaalt

Wie begeleidt hen bij het leren?

- De docent leeft voor, komt goed voorbereid naar de les en heeft plezier in het lesgeven.
- De coach is geschoold en geeft zowel één-op-één-coaching als groepscoaching waarbij de persoonlijke (leer)doelen leidend zijn.
- De coach heeft houvast door een coachleerlijn die per jaarlaag wordt ontwikkeld en die doorlopend is.
- De niet-lesgevende medewerkers begeleiden leerlingen in of buiten de les.
- De peercoach begeleidt de medeleerling.
- Experts van buiten geven gastlessen.
- De driehoek ouder-school-kind is belangrijk.
- Leerlingen leren van elkaar.

Hoe leren zij?

- Leerlingen leren met hoofd, hart, handen.
- Docenten hebben een observatietool om het leren te monitoren.
- In het lokaal is een aandachts- of verwondertafel om materialen te delen.
- Er zijn samenwerkingsopdrachten.
- Er zijn uitlegvideo's die geraadpleegd kunnen worden.
- Er zijn verschillende activerende werkvormen.
- Leerlingen leren ook buiten het klaslokaal, projecten met de buurt, in de stad, op reis.
- Leerlingen leren door de kunst af te kijken bij andere leerlingen.
- Leerlingen leren door feedback van de docent.

Wanneer leren zij?

- Leerlingen leren in de instructie- en in de begeleidingsuren.
- Leerlingen leren ook als ze in de publieke ruimtes of buiten de school zijn.
- Leerlingen leren ook buiten de school, in de buurt of op een andere locatie.
- Leerlingen leren binnen de duidelijke kaders van de pilot onderwijstijd.

Met wie leren zij?

- Het uitgangspunt is dat we samen de eindstreep halen.
- Leerlingen leren van elkaar: leerlingexperts leggen uit.
- Peercoaches begeleiden leerlingen in hun leren.
- Groepjes in de klas worden ingedeeld op basis van criteria: er worden verschillende kwaliteiten en talenten bij elkaar gezocht.
- Een groepsopdracht met de hele klas behoort tot de mogelijkheden.
- Leerlingen leren met medewerkers, elkaar, ouders, burens, experts.

Waar leren zij?

- Leerlingen leren in een goede voorbereide omgeving waar docenten en leerlingen verantwoordelijk voor zijn.
- Leerlingen leren in een ruimte waar geldt: binnen is beginnen bijvoorbeeld door een check-in op het bord.
- Leerlingen leren in de openbare ruimte die ook als werkplek geldt.
- Leerlingen leren in ruimtes waar een duidelijke functie voor omschreven is, bijvoorbeeld een stilleruimte.
- Leerlingen leren in b-uren die ingericht zijn naar behoefte en een duidelijk doel hebben.
- Leerlingen leren in de buitenwereld: vakverbinding is er binnen en buiten de school.
- Leerlingen leren thuis en zoeken daar een ruimte die geschikt is om te studeren.

Wat leren zij?

- Zelfinzicht, zelfsturing en doorzettingsvermogen.
- Leren leren zit in alle vakken.
- Leerlingen leren keuzes maken.
- Leerlingen krijgen inzicht in waar ze staan, bijvoorbeeld door aftekenen en feedback.
- Leerlingen leren over de inhoud en over het proces.
- Leerlingen leren met tegenslagen omgaan.
- Leerlingen leren waar hun hart sneller van gaat kloppen, waar ze enthousiast van worden.

Waarmee leren zij?

- De leerdoelen zijn zichtbaar in de planner, in de toetsen en aan het begin of het einde van de les.
- Er zijn keuzes in hoe de leerlingen aan het leerdoel kunnen werken.
- Docenten en coaches werken met duidelijke, hoge verwachtingen.
- Leerlingen leren ook van ervaringen in de buitenwereld (corvee in de buurt, naar een workshop of maatschappelijke stage).
- Leerlingen krijgen inzicht in hun kwaliteiten en valkuilen door gesprekken en werkvormen in de les en in de coaching.

Begrippenlijst

Begrippen uit de praktijk van het Haags Montessori Lyceum

<i>Aandachtstafel</i>	<i>De aandachtstafel is een belangrijk onderdeel van de voorbereide omgeving. Op deze tafel vinden de leerling materialen en werken die hen uitnodigen om te ontdekken en te experimenteren.</i>
<i>Aftekenen</i>	<i>Als een leerling kan aantonen dat hij iets heeft gemaakt of heeft afgerond tekent de docent af met een paraaf. Dat betekent dat de docent het gezien heeft. Dit aftekenen kan op de planner of in een digitaal systeem gebeuren.</i>
<i>Begeleidingsuur</i>	<i>Door de leerling te kiezen uur, waarbij de les niet docentgestuurd, maar leerlinggestuurd is. De leerling kan kiezen uit verschillende vakken, maar ook uit verschillende docenten. Hij hoeft dus niet per se bij de docent van zijn instructie-uur zijn begeleidingsuur te volgen. De leerling kan er ook voor kiezen om niet naar een begeleidingsuur te gaan, de leerling is alleen verplicht een begeleidingsuur te kiezen als hij een onvoldoende heeft gehaald.</i>
<i>Bewijs</i>	<i>Een bewijs is een summatief beoordelingsmoment om te kwalificeren of een prognose te geven anders dan een proef. Een bewijs wordt beoordeeld met een cijfer. Een bewijs heeft een beoordelingsmodel. Een bewijs kan in het I-uur worden afgenomen. Een bewijs kan individueel of in groepen geleverd worden. In een bewijs wordt minimaal een van de brede montessori-ontwikkeldoelen zelfstandigheid, creativiteit en maatschappelijk bewustzijn ingezet. Voorbeelden van bewijzen zijn: een debat, een verslag, een take-home tentamen of een openboektoets, een toneelstuk, een filmpje.</i>
<i>Binnen en buiten leren</i>	<i>Maria Montessori vond dat leerlingen zowel in het klaslokaal als daarbuiten konden leren. In het montessorionderwijs laten we leerlingen buiten leren, in de wijk, in het land, in de wereld en halen we de buitenwereld naar binnen door experts en mensen uit het veld uit te nodigen om lessen te verzorgen.</i>

<i>Coaching</i>	<i>Iedere leerling heeft een eigen coach met wie hij 10 minuten per week spreekt. Coaching vindt plaats volgens het 5-stappen plan van Ked-coaching: introductie, huidige situatie, doelen stellen, strategieën kiezen, conclusie.</i>
<i>Digitale ontwikkelmap</i>	<i>De digitale ontwikkelmap is een portfolio waarin de leerling zijn eigen leervorderingen bijhoudt. In de digitale ontwikkelmap plaatst de docent de planners, de proeven en de bewijzen. In de digitale ontwikkelmap werkt de leerling ook aan zijn plusdocument en krijgt en geeft hij feedback op zijn leervorderingen.</i>
<i>Ervaringsplaatsen</i>	<i>Ervaringsplaatsen zijn plaatsen binnen of buiten de school waar de leerling ervaringen opdoet die zijn leerproces versterken. Denk hierbij aan stageplaatsen binnen of buiten de school, aan excursies, uitstapjes of reizen op locatie.</i>
<i>Feedback</i>	<i>Feedback krijgt de leerling op het HML in de digitale ontwikkelmap op: de inhoud het leerproces de zelfsturing</i>
<i>Gepersonaliseerd leren op het HML</i>	<i>Gepersonaliseerd leren op het HML bestaat uit de volgende onderdelen: elke leerling een coach, leervorderingen worden bijgehouden in de digitale ontwikkelmap, feedback is een belangrijk onderdeel van het leerproces, we werken met instructie- en begeleidingsuren, vermindering van het aantal toetsmomenten.</i>
<i>Instructie-uur</i>	<i>Een instructie-uur staat voor de leerling vast in het rooster. Het instructie-uur wordt gevolgd in een vaste groep. In de onderbouw hebben de leerlingen een instructie-uur per vak per week, in de voereindexamenklassen voor sommige vakken 1.5 instructie-uur per vak per week en in de eindexamenklassen 2 instructie-uren per week.</i>
<i>Keuzes geven</i>	<i>Keuzes geven houdt in dat leerlingen op school leren om binnen een kader (de voorbereide omgeving) constructief en verantwoord te kiezen. De vrijheden strekken zich uit tot het kiezen van materiaal, het bewerken van de inhoud van materiaal, het kiezen van partner en tijd.</i>
<i>Leerlingexperts</i>	<i>Leerlingen die in een bepaald onderwerp of in een bepaald vak expert zijn en op grond van dat feit andere leerlingen kunnen helpen of lesdelen kunnen verzorgen.</i>
<i>Masters</i>	<i>Masters zijn workshops die leerlingen in klas 1 tot en met klas 3 kunnen kiezen en waarin creativiteit en leren met hart en handen voorop staat. De workshops worden een keer per week aangeboden in het reguliere lesprogramma.</i>

Montessorionderwijs op het HML	Het montessorionderwijs op het HML is gestoeld op de volgende brede ontwikkeldoelen: creativiteit, zelfstandigheid en maatschappelijk bewustzijn. Daarnaast werken we met de volgende karakteristieken: hoofd, hart en handen, leren kiezen, samenwerken, reflecteren, verbinding tussen vakken, buiten en binnen leren.
Normtempo	In het montessorionderwijs betekent normtempo het tempo waarin een leerling gemiddeld door de leerstof heen werkt, passend bij zijn of haar leeftijd en ontwikkelingsfase. Het is dus geen strak klassikaal tempo, maar een richtlijn waarmee wordt gekeken of een leerling ongeveer volgens verwachting vordert.
Peercoaches	Peercoaches zijn leerlingen uit een hoger leerjaar die leerlingen uit een lager leerjaar coachen. Zij doen dit aanvullend op en in samenwerking met de coach. Peercoaches krijgen hiertoe ook een training.
Peppels	Zie omschrijving digitale ontwikkelmap
Proef	Een proef is een summatief beoordelingsmoment om te kwalificeren of om een prognose te geven. Een proef wordt beoordeeld met een cijfer. Een proef heeft een beoordelingsmodel. Een proef wordt individueel afgenomen. In een proef worden kennis en vaardigheden uit het kerncurriculum getoetst.
Samenwerken	Onder samen verstaan we zowel incidenteel als intentioneel samenwerken. Bij incidenteel samenwerken gaat het om samen werken met anderen zonder vooropgezet plan. Onder intentioneel samenwerken verstaan we vormen van samenwerking volgens een vooropgezet plan met een competentieprofiel voor sociaal leren bijvoorbeeld samenwerken, procesbewaking, resultaatgerichtheid, conflicthantering en heldere beoordelingscriteria
Spelplezier creëren	Bij spelplezier creëren gaat het aan de ene kant om spelgevoel: het vermogen van een docent om de sociale dynamiek in de klas goed aan te voelen én daar pedagogisch slim op in te spelen. Het gaat dus niet alleen om regels handhaven, maar om begrijpen wat er “in het spel” is tussen leerlingen, groepen en de docent zelf. Aan de andere kant gaat het om het spelelement in de les, bijvoorbeeld een wedstrijdje, een spelletje, een quiz of een interactieve game om de lesstof te verlevendigen.

Vorbereide omgeving/een fijne ruimte realiseren	<i>Het lokaal is klaar om leerlingen te ontvangen en de les te kunnen starten. De leerlingen zijn voorbereid en hebben het juiste materiaal bij zich. Ze weten wat de afspraken zijn. Er zijn verschillende werkvormen zichtbaar, zoals bijvoorbeeld hoofd- hart- en handenopdrachten. Leerlingen weten precies wat er van hen verwacht wordt en kunnen aan het werk. Hiervoor is bijvoorbeeld een heldere directe instructie gebruikt.</i> De docent maakt de leerling bewust van zijn verantwoordelijkheid voor de gemeenschap, zowel binnen in het lokaal, als buiten in de wereld. Het doel van de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de omgeving is het creëren van een mini-maatschappij: een oefenplaats voor het leven.
Voorleven	<i>Docenten die voorleven, zijn zich ervan bewust dat zij een rolmodel zijn voor leerlingen, stellen zich kwetsbaar op en laten zien dat zij zelf ook lerend zijn: nieuwsgierig en onderzoekend. (Rubinstein, 2010). Voorleven gaat niet alleen om acties, maar ook om een levenshouding en de liefde die de docent voor het vak heeft. Het doel van voorleven is dat de leerlingen de docent volgen in de verbinding en de begrenzing, voortkomend uit de voorbeeldfunctie van de docent. Leerlingen kunnen dit gedrag spiegelen.</i>

Lijst van gebruikte werkvormen

Appreciative Inquiry	Appreciative Inquiry (Masselink et al., 2022) is een veranderfilosofie met als centraal vertrekpunt dat een systeem zich positief ontwikkelt zodra mensen gezamenlijk gaan onderzoeken wat er werkt, bespreken wat ze graag willen voor de toekomst en in het licht daarvan manieren verkennen om successen uit te bouwen, sterktes te benutten en zo die gewenste toekomst realiseren.
Curriculumspin	Van den Akker (2003) noemt een curriculum en “plan voor leren” ofwel een leerplan. Hij bedacht een verhelderende manier om dat te visualiseren: het curriculaire spinnenweb. De kern en de negen draden van het curriculum verwijzen naar de tien onderdelen van het curriculum die elk een vraag over het (plannen van) leren door leerlingen betreffen. De visie vormt de centrale, verbindende schakel; de overige onderdelen zijn verbonden met die visie. Idealiter zijn ze ook met elkaar verbonden, zodat er sprake is van consistentie en samenhang. De metafoor van het spinnenweb onderstreept het kwetsbare karakter van een curriculum.
Deep Democracy	Deep Democracy (Kramer, 2014) is een gespreksmethode. Democracy benadrukt dat elke invalshoek ertoe doet en dat de kwaliteit van besluiten het grootst is wanneer zowel de meerderheids- als de minderheidsstem gewaardeerd wordt. Deep staat voor het verder gaan dan vele traditionele facilitatiemethodieken.

Praatplaat

Routekaart en praatplaat voor het ontwerp van een schooleigen curriculum

Ambitie

Een curriculum dat onze missie en visie ademt.

Bron: <https://www.html.nl/downloads>

Hoe werken we?

Appreciative Inquiry

Ontwerpteam

De bijeenkomsten worden voorbereid en de opbrengsten worden geanalyseerd door een team waarin vertegenwoordigers van de belangrijkste stakeholders zitten.

Werkgroep bestaande uit leerlingen, ouders, buren en medewerkers (ongeveer 25 mensen).

Deep Democracy

- Gezamenlijke betekenisverlening waarin verschillen worden herkend en erkend.
- Vertrouwen en veiligheid met ruimte voor de stem van de minderheid.

Check in

Gesprek op

Gesprek met jezelf

Eigen

Klik op de plaatjes voor uitleg

Bron: Kramer, J. (2014) *Deep Democracy – De oprijpheid van de minderheid*. Troms.

1

Richting bepalen

- Gezamenlijke visie.
- Werkzame ingrediënten.
- Ontwerpteam: analyseren en thematiseren.

2

Discover

- Verzamelen en rubriceren in de spin.
- Ontwerpteam: analyseren en thematiseren.

3

Dream

- Bespreken en beschrijven en creatief uiten waarvan gedroomd wordt.
- Verzamelen en rubriceren.
- Ontwerpteam: analyseren en thematiseren.

Vragen die ons op weg helpen

Curriculaire spin van Van den Akker

Bron: van den Akker, J. (2003). Curriculum perspectieven: An introduction. In: J. van den Akker, W. Kuiper & U. Hammer (Eds.), *Curriculum: Ontwerpen en handelen* (pp. 1-10). Kluwer Academic Publishers.

6

Verwerken en aanpassen

- Feedback vragen op ontwerp en proces.
- Delen met het schoolteam.
- Delen met rectoren andere scholen en curriculumexperts.
- Verwerken en aanpassen.

5

Deliver

- Presenteren kerndoelen.
- Feedback vragen in de werkgroep op taal, inhoud en wat gemist wordt.
- Ontwerpteam: analyseren en thematiseren.
- Ontwerpteam: verwerken en conceptueel maken.

4

Design

- Wat is laaghangend fruit, wat zijn sleutels tot verandering?
- Ontwerpteam: analyseren, thematiseren en clusteren in overkoepelende domeinen die de basis vormen voor de kerndoelen.
- Kerndoelen formuleren met kernzin doelzin en uitwerkingen.

Borgen en implementeren

- Communiceren en ontwerpen van implementatie- of borgingsplan.
- Delen binnen en buiten de school.
- Verwerken in de gesprekscycli, herhalen tijdens teammomenten en studiedagen.
- Operationaliseren: beschrijven hoe het eruit gaat zien voor leerlingen en personeel.
- Successen vieren en groei zichtbaar maken.

7

Scan met Spotify

Literatuurlijst

Kramer, J. (2014) *Deep Democracy – De wijsheid van de minderheid*. Thema.

Masselink, R., de Haan, J., Hugenholtz, N., van Rossum, M., & Schwippert, R. P. (2020). *Veranderen met appreciative inquiry: Waarderend actieonderzoek in de praktijk*. Boom.

Van den Akker, J. (2003). Curriculum perspectives: An introduction. In J. van den Akker, W. Kuiper, & U. Hameyer (Red.), *Curriculum landscapes and ends* (pp. 1–10). Kluwer Academic Publishers.